

VEERA JUSSILA
kuvat CHARLOTTA BOUCHT

Cris Owen

on mies.

Marja-Sisko Aalto

on nainen.

Kun he tapasivat,
heillä oli paljon
puhumista.

MIES JA

Musiikkituottaja Cris Owen
asuu nykyisin Ruotsissa.
Hän aloitti sukupuolen-
korjausprosessin
1990-luvulla.

A portrait of a woman with short dark hair and bangs, smiling. She is wearing a black top and a black skirt with white polka dots. The background is a solid red color.

NAINEN

Marja-Sisko Aalto
toimii nykyisin Kuopion
hiippakunnan notaarina.
Hän aloitti sukupuolen-
korjausprosessin 2000-luvulla.

Nainen odottaa miestä hotellin aulassa. Pian mies laskeutuu portaita. **Cris Owen** kävelee **Marja-Sisko Aallon** luokse. He kättelevät. Tunnelma on jännittynyt. Kaksi ihmistä tapaa ensimmäistä kertaa.

Aalto, Kuopion hiippakunnan tuomiokapitulin 59-vuotias notaari, teologian kandidaatti, puhuu ruotsia sujuvasti. Owen, 53-vuotias säveltäjä ja tuottaja, on asunut suurimman osan elämästään Ruotsissa. Hänen kielensä on luova yhdistelmä suomea, ruotsia ja englantia.

Ulkona sataa. "Onkos meillä umbrella?"¹ Owen kysyy.

Owen on saapunut Helsinkiin Ruotsista, Aalto Kuopiosta. Kumpikaan ei muista Helsinkiä kovin hyvin. Owen erehtyi jo käymään Stockmannin ruuhkassa. Hän levittää käsivartensa ja matkii tönivää ihmistä.

"Kauhea, ihmiset tönii eikä osaa kävellä jono", Owen ihmettelee.

Aaltoa hymyilyttää. "Kyllä minäkin ihmisistä tykkään, mutta kohtuullisessa määrin."

Molemmilla on sattumalta yllään pilkkuja. Owenilla niitä on kauluspaidassa, Aallolla mekossa ja jakkua sitovassa rusetissa.

Owen ja Aalto ovat Helsingissä keskustelemassa siitä, millaista on elää miehenä ja naisena.

Kumpikin on käynyt läpi sukupuolenkorjauksen. Owen oli ennen biologisesti nainen, nykyään hän on mies. Aalto oli biologisesti mies, nyt hän on nainen. Paljon muuta he eivät vielä toisistaan tiedäkään. Sen kyllä, että molemmat ryhtyivät muutokseen keski-ikässä. Owen oli perheetön, Aalto perheellinen.

Owen huomauttaa heti, että hänestä poiketen Aalto yritti elää "niin sanottua normaalia elämää". Siitä hän on kateellinen, yrittämisestä. Owen ei koskaan naisena eläessään seurustellut miehen kanssa.

"Mulle se oli niin disgusting,² ällöttävä ajatus, et mä olisin miehen kans, edes pitänyt hänen käsi, että mä voisin oksentaa."

Aalto kertoo Owenille rakastuneensa vaimonsa jo nuorena, vaikka hän tunsikin jo silloin olevansa nainen itsekin.

"Det var lite konstigt",³ Aalto sanoo. Sen Owen sanoo ymmärtävänsä. Hän hämmästyttää, kun kuulee puolison olevan yhä Aallon rinnalla.

"Sehän on todella hienoa. Sulla on ollut sun rakkaus ja ystävyys koko elämän mukana."

Riitojakin on tietysti ollut, Aalto sanoo. Owenista se on "very normal".⁴

Owen haluaa tietää, koska Aalto päätti lopettaa elämisen miehenä.

"Kun ei jaksanut enää. Jokainen päivä oli vaikeampi kuin edellinen."

"Miltä se tuntui olla pappi, your relation to God and higher powers, and to do something so sinful?"⁵ Owen kysyy.

"Now I don't think it's sinful",⁶ Aalto vastaa.

"I still do",⁷ Owen sanoo vakavana.

"Yes, I understand",⁸ Aalto vastaa.

"Ja siitä mä haluan jutella sun kanssa", Owen sanoo.

Owen ja Aalto tajusivat kumpikin jo kolmivuotiaana, että jotain on pielessä. Owen muutti Göteborgista sijaisperheeseen Etelä-Ruotsiin, pieneen Gashultiin, kun hänen yksinhuoltajaäitinsä oli saanut töitä ulkomailta. Owen vietti sijaisperheessä ensin kesät, sitten talvetkin. Hänen sijaisäitinsä Mamma Elsa oli yli viisikymppinen maatalan emäntä, "tavallinen ihana maalaismamma". Mamma Elsa puki Owenin mekkoon, vaikka tämä kiljui ja rimpuili minkä jaksoi.

AALTO: "PIKKU-TYTÖSTÄ ASTI SAIN KUULLA, ETTÄ AJATTELE, MINKÄ HÄPEÄN SINÄ TUOTAT MEILLE, JOS TÄMÄ TULEE ESIIN."

Nyt Owenin käy sijaisäitiään sääliksi. Hän sanoo olleensa kiiltonahkakengissä ja pitkissä leteissään "heartbreakingly⁹ söpö". Viisivuotiaana Owen kieltäytyi menemästä pyhäkouluun. Mamma Elsa tajusi, että se johtui mekosta. Kun Owen sai elämänsä ensimmäiset housut, hän piilotti ne iltaisin tyynyn alle, ettei niitä vietäisi.

Owenilla oli lapsena muutenkin vaikeaa. Hän joutui seilaamaan sijaisperheen ja biologisten vanhempien välillä. Kaksi pikkuveljeä kuoli tapaturmaisesti, kun Owen oli pieni. Mamma Elsa oli rakas, mutta ei uskottu. Kotona ei puhuttu vaikeista asioista.

Koulussa Owen kertoi hurjia tarinoita. Tytöt ihastuivat häneen, vähän pussailtiinkin. Mutta se oli leikkiä. Joskus Mamma Elsa päivitteli, kuinka nättejä tyttöjä Owenilla oli seurassaan. Owen mietti, epäilikö Mamma Elsa jotain. Tuskin.

Ala-asteen lopulla Owen asui Turussa, jonne hän oli biologisen äitinsä kanssa muuttanut. Owen uppoutui urheiluun. Hän keräsi mitaleita pikaluistelusta ja hölkkäsi Kakolan rappuja ylös alas. "Se oli mun ajatus: sun pitää olla paras in everything".¹⁰

5 ... suhteesi Jumalaan ja korkeampiin voimiin, ja tehdä jotain niin syntistä?

6 Nykyään en ajattelen, että se on syntistä 7 Minä ajattelen yhä

8 Niin, ymmärrän 9 sydäntäsärkevän 10 kaikessa

Myös Aalto urheili lapsena Lappeenrannassa. Isä kehotti siihen, jotta Aalto unohtaisi hullutuksensa. Hullutusta olivat Aallon puheet siitä, ettei hän oikeasti ollut poika vaan Marja-niminen tyttö.

"Ihan pikkutyöstä asti sain kuulla, että ajattelen, minkä häpeän sinä tuotat meille, jos tämä tulee esiin."

Kun Aalto hiihti tai juoksi kovaa, hän unohti hetkeksi haaveet Marjana olemisesta. Viimeistään suihkussa ajatukset palasivat.

Aallon vanhemmat olivat lääkäreitä, mutta transsukupuolisuutta he eivät ymmärtäneet. Kuusi isoveljeäkään eivät sulattaneet Aallon puheita siitä, että hän oli tyttö. Koulussa Aalto ei kiusattu. "Marja ei ollut koulussa."

Kun Aalto oli teini-ikäinen, vanhemmat veivät hänet psykiatri **Martti Paloheimon** luo kuulemaan järkipuhetta.

"Hän puhuikin järkeä, mutta hän puhui käytännössä siitä, etten ole ainoa tällainen ihminen maailmassa. Että tällaisilla asioilla on nimikin ja että tämä ei ole mielenterveysongelma."

Aalto oppi, että transsukupuolinen on ihminen, joka kokee pysyvästi olevansa väärän sukupuolen kehossa. Tai no, 1960-luvulla heistä puhuttiin vielä transseksuaaleina.

Murrosikä oli pahinta aikaa. Owen meni liikuntatunnille myöhässä, jotta voisi vaihtaa vaatteet salavessassa. Hän kadehti serkkunsa pieniä rintoja ja kokeili teippiäkin. Joskus hän nyrhii rintoja saksilla, mutta lopetti pian.

Kun Owen oli 13-vuotias, biologinen äiti kysyi, onko hän lesbo. Owen "sai melkein sydänkohtauksen". Lesbo hän vähiten halusi olla.

"Olis pitänyt kertoa silloin. Ehkä mä olisin saanut apua, hän oli sen verran moderni ihminen."

Teininä Ruotsissa Owen avautui koulun terveydenhoitajalle. Ohimenevää, hoitaja sanoi, mutta kertoi Owenin puheista opettajille. Owen kauhistui: entä jos Mamma Elsa saisi kuulla?

Teini-ikäisenä Owen vietiin välillä sairaalaan paniikkihäiriökohtausten takia. Owenista tuli yhä enemmän meuhkaaja, hauskuuttaja. Pojat eivät katsooneet häneen eikä hän heihin. Tytöille Owen uhosi lähtevänsä Amerikkaan. Hän kulki armeijan takissa ja lätsä päässä. Ja taisi hänellä olla kävelykeppikin, hän päivittelee.

"I assume",¹¹ että mulla on ollut vähän hauskaa myös, ainakin joskus."

Aalto syventyi teininä uskonnolliseen pohdintaan. Hän tunsikin kutsumusta papiksi. Mutta olivatko hänen toiveensa Marjana elämisestä syntiä?

"Aika pian tajusin, että tässä kuitenkin liikutaan sellaisen asian kanssa, joka ei ole päänhan- ➔

1 sateenvarjo 2 vastenmielinen

3 Se oli hieman omituista 4 hyvin normaalia

11 Otaksun

Marja-Sisko Aalto (vas.) ja
Cris Owen tapasivat toisensa
ensimmäistä kertaa.

pätkähähdys tai harrastus, vaan oman elämän ihan syvintä perustaa.”

Lukiassa tapahtui se, mitä Aallon äiti oli aina toivonut. Aalto rakastui tyttöön, **Birgittaan**.

Koulun jälkeen tuore aviopari muutti Helsinkiin. Aalto aloitti teologian opinnot. Birgitta oli tiennyt kauan Aallon halusta pukeutua naiseksi. Nyt kipeät keskustelut koskivat sitä, että Aalto tulisi vielä joskus olemaan biologisesti nainen.

Teologisen tiedekunnan ilmapiiri oli avara, ja Helsingin vaatekaupoissa Aalto uskaltautui jo naisten osastoille. Joskus vaimo käytti Aallon viehtymystä mekkoihin aseena, kun avioparille tuli riitaa. Se sattui.

Vähitellen sekä Aallon että Owenin elämät asettuivat uomiinsa. 1980-luvulla kolmekymppinen Aalto työskenteli kappalaisena Imatralla. Hänellä oli Birgitan kanssa perhe ja kolme lasta.

Owen taas löysi musiikista siedettävän tavan olla. Hän keikkaili Ruotsissa ja Suomessa. Suomen euroviisukarsintoihin Owen osallistui vuonna 1989 kappaleella *Vad finns kvar*. Videolla hän esiintyy laatikko-maisessa miesten puvussa.

”Mikä se oli, mikä oli 1980-luvulla niin muotia, mikä tuli mulle hyödyksi?”

Se oli androgyyniys. Se oli tuolloin trendikästä. Ei näyttänyt oudolta, että Owen esiintyi puku päällä. Mutta Owen pelkäsi, että häneltä tiivattaisiin julkisuudessa parisuhteista. Hän halusi siirtyä taustalle ja työskenteli myöhemmin mm. **Miisan** ja **Janina Frostellin** managerina.

Showbisnes oli joka tapauksessa ala, jossa sai olla sellainen kuin oli.

”Ei kukaan välitä. They are all crazy people.¹² Se oli mun pelastus.”

Aallon äiti kuoli keväällä 1994. Muutama päivä sen jälkeen Aalto käveli ensi kerran mekossa ulkona. Se tapahtui Imatran kaatopaikalle johtavalla tiellä. Tien piti olla asfalttia, jotta Aalto voisi kuulla korkojen kopinan. Lähistöllä ei ollut taloja, mutta silti Aalto ja Birgitta säpsähtelivät – tuleeko jostain auto?

Joskus he kävivät muissa kaupungeissa teatterissa. Paluumatkalla pysähtyttiin hiekkakuopalla tai metsätiellä, ja Aalto putsasi vanulla pois meikit ja kynsilakat.

”Birgitta sanoi, että hänellekin otti sydäimestä katsella sitä tuskaa, kun Imatran läheystyössä sitten tuli muodonmuutos takaisin mieheksi.”

Kun lapset olivat muuttaneet kotoa ja vakiintuneet, Aalto koki olevansa vapaa. Syksyllä 2007

hän sai lähetteen tutkimuksiin. Vuotta myöhemmin Aalto aloitti hormonihoidot ja hävitti miesten vaatteet. Hän ilmoitti mieskuorolleen, ettei sattuneesta syystä ole enää mukana.

Owen oli silloin jo biologisesti mies. Hän oli aloittanut prosessin vuonna 1996. Silloin Owen oli marssinut yksityiselle klinikalle Turussa ja poistattanut rintansa.

”Mä en ottanut edes yks Burana, en edes yks. Mä olin niin onnellinen, se oli kuin olis voittanut 10 miljoonaa markkaa lotossa.”

Vanhassa kirkkopuistossa kävelee sateisena päivänä harvakseltaan ihmisiä. Aallon joku saattaa tunnistaa, mutta Owenia tuskin kukaan.

1990-luvun lopussa Owen kertoi transsukupuolisuudestaan Me Naisissa.

”Joskus, kun ei usko enää ihmiseen, niin tulee yllätys”, Owen sanoo. ”Mä ajattelin, et mut hakataan tai tapetaan.”

Niin ei käynyt. Hän sai kannustusviestejä. Kadulla vastaantulijat pysähtyivät kiittämään.

Owen väsyi silti pian julkisuuteen. Eräs lehti esimerkiksi pyysi häntä kertomaan, ketkä julkikikset ovat homoja.

”Mä olin vaan, että thank you, don’t insult my intelligence.¹³”

Vuonna 2003 Owen muutti Suomesta Växjöön, Porin ko-

koiseen kaupunkiin Etelä-Ruotsissa. Se oli lapsuudesta tuttua seutua, ja siellä Owen asuu yhä. Hänellä on pieni firma, joka tekee musiikkia artisteille.

Syksyllä 2008 Suomessa puhuttiin paljon eräästä papista. Imatran kirkkoherra oli kertonut julkisesti aikovansa korjata sukupuolensa miehestä naiseksi.

Mylläkkä jatkui syksyllä 2009, kun kirkkoherra palasi töihin naisena. Aalto sai viestin, ettei hänen kannattaisi tulla johtamansa kirkkoneuvoston kokoukseen. Jos hän tulisi, jotkut luottamushenkilöistä eivät tulisi paikalle. Piispa totesi Aallolle, että pois jääminen voisi olla viisasta.

”Minä olisin mennyt vaikka pitkissä housuissa, jos se siitä olisi ollut kiinni.”

Kyllä myös huhuttiin, että Aalto voisi olla jopa syksyllä 2000 Imatralla surmatun teini-ikäisen **Eveliina Lappalaisen** murhan takana.

”Eri ihmiset olivat tehneet ilmiäntoja, että kun kirkkoherra kerran pukeutuu hameeseen, niin josko se on hyvinkin tämän Eveliinan tappanut.”

Huhut lopettaakseen Aalto kertoo menneensä oma-aloitteisesti DNA-testiin. ➔

**OWEN:
”MÄ
SAIN SEN
MUN
IDEA PÄÄHÄN,
JA KUULE,
MARJA-SISKO,
SE EI LÄHTENYT
POIS.”**

¹² He ovat kaikki sekopäitä.

¹³ ... kiitos, älkää loukatko älyäni.

Ravintola Elitessä
Owenin (oik.) ja Aallon
keskustelu liikkui
laajalla alueella.

Mutta työn tekeminen kävi mahdottomaksi. Keväällä 2010 Aalto jätti virkansa. Silti hän rakastaa yhä seurakuntaa, jossa hän työskenteli yli 25 vuotta. ”Minä ihan oikeasti kuvittelin, että se on minun eläkevirkani.”

Ravintola Elitessä on lauantai-iltana melkein täyttä. On lapsiperheitä ja keski-ikäisiä, tyylikkäästi pukeutuneita seurueita.

Owenia huvittaa ruskea kenkäpussi, jota hän kantaa mukana. Siellä on lompakko, nuuskaa. . .

”Mä oon ku nainen, mulla on laukku mukana.”

Aalto ja Owen istuvat loosiin toisiaan vastapäätä. Heitä ei niin häiritse, vaikka joku vieressä kuulisikin, sillä he ovat tottuneet kaikenlaiseen.

”Sain vastattavakseni ihan älyttömiä kysymyksiä silloin, kun asia tuli julkisuuteen”, Aalto sanoo. ”Että luuletko tulevasi jonkin nuoren misin näköiseksi.”

Sellaista harhakuvaa hänellä ei ollut.

”Olen kaikille sanonut, että ei, olen oman ikäiseni, julmetun iso nainen.”

Viimeksi pari viikkoa sitten Aallolta kysyttiin, kuinka hänelle asennettiin kohtu.

”Men...!”¹⁴ Owen älähtää tuohtuneena, mutta Aalto jatkaa:

”Totesin, että mihin kuusikymppinen nainen sitä tarvitsee.”

”Ne ei ajattele biologiaa edes!” Owen sanoo.

Hormonihoidot ovat toki muuttaneet molempia. Naishormonin seurauksena Aallon rinnat ovat kasvaneet ja iho on pehmennyt. Owenilla iho taas on paksuuntunut. ”Som läder”,¹⁵ hän kuvailee poskiaan.

Aalto on huomannut lihasvoimansa hiukan vähentyneen. Kun lentopalloporukassa työnnettiin naisten kuulaa, Aallon tulos oli nyt 12 metriä eikä 13 metriä kuten aikaisemmin.

Muutokset ovat kuitenkin hitaita. Vasta nyt, yli kymmenen vuoden jälkeen, Owen sanoo kehonsa löytäneen muotonsa. Siitä hän on iloinen, ettei hän vielä ole kovin karvainen.

”Ei se oo minusta, mikä tekee mies, et oleksä apinan näkönen vai ei.”

Sekä Owen että Aalto valitsevat talon menun. Aalto ottaa myös lasin punaviiniä. Owen tilaa vettä ja sen kanssa cappuccinon, kuten hänellä on tapana.

1990-luvulla Owen liikkui musiikkikuvioissa milloin Moskovassa, milloin Atlantassa.

”Amerikassa juodaan kahvia aina ruokan kanssa. Mä en tiedä, onko se se, ko on jäänyt, tai mitä ihmettä.”

Odotellaan alkupaloja.

”Får jag fråga. . .”¹⁶ Owen aloittaa ja jatkaa ruotsiksi: ”Miltä tuntuu, kun tiedät kaikkien

ympärillä tietävän, että ahaa, se on se pappi, joka muutti sukupuoltaan? Miltä se tuntuu?”

Aalto miettii hetken.

”Jaa”, hän sanoo ja naurahtaa. ”Aika hyvältä.”

”Sinulla ei ole mitään sitä vastaan, se on täysin ok?” Owen varmistaa.

”Kyllä.”

Owen nojaa eteenpäin, tukee päätä käsillään. Hänen on selvästi vaikea uskoa Aaltoa.

”Kuinka sinun sisaruskesi ovat ottaneet asian?” Owen kysyy.

”Hyvin. He ovat aina tienneet.”

Owen haluaa tietää Aallon jokaisen seitsemän sisaruksen ammatit. Apteekkari, sairaalapappi, toimittaja, poliisi. . . Vain hienoja ammatteja, Owen sanoo. Molemmat nauravat.

Owenin mielestä Aallosta huomaa hänen taustansa: kuri ja koulutus. Siihen Owen samastuu. ”Ordning och reda, alla på led”,¹⁷ yksi kaksi yksi kaksi, aamiainen, lounas”, hän sanoo ja nauttaa sormenpäillä pöytään.

**AALTO:
"NÄMÄ NAISET
SANOIVAT,
ETTÄ MYÖHÄN
MENNÄÄN SAUNAAN,
JA MARJA-SISKO
TULEE MUKKAAN."**

”Saivatko vanhempasi koskaan tietää, että ryhdyt muutokseen?” Owen kysyy.

”Kyllä he tiesivät.”

”Kuinka he siihen reagoivat?”

”Minun isäni ei pitänyt siitä ollenkaan”, Aalto vastaa. ”Hän ei voinut keskustella asiasta.”

”Mutta hän ei hylkännyt sinua?”

”Ei.”

”Se on pääasia”, Owen sanoo.

”Se on pääasia”, Aalto vahvistaa.

He haarukoivat hetken alkupalaleipiään.

Sitten Aalto jatkaa isästään.

”Hän oli sotainvalidi ja piti paljon siitä ajatuksesta, että hänellä on seitsemän poikaa. Moni meistä oli hyvä urheilija, ja hän oli ylpeä siitä.”

Kun Aalto oli pieni, äidinäiti antoi hänen pukeutua joskus mekkoon. Vuonna 1888 syntynyt äidinäiti oli muutenkin aika harvinainen tapaus. Hän kirjoitti ylioppilaaksi ja oli ennen naimisiin menoa perustamassa vakuutusyhtiö Salamaa.

Edelläkävijä, Owen nyökyttelee.

Owenilläkin oli turvallinen Mamma Elsa.

Mutta transsukupuolisuudesta Owen vaieni.

”Silloin kun poltin nuorena tupakkaa, en voinut koskaan polttaa niin, että Mamma Elsa näkee. Hän oli niin iso ihminen minun silmissäni.”

Aikuisena Owen soitti Mamma Elsalle joka uusivuosi. Yhdeksänkymppinen Elsa ehti nähdä Owenin muutoksen mieheksi.

”Hän oli, että sä olit niin söpö, mitä sä oot tehnyt. ’I pray for you every day’”,¹⁸ hän sanoi.

Puheeksi tulee sukupuoltaan korjannut alppihiihtäjä, jonka nimeä kumpikaan ei muista.

”Se on pakko olla sama. Ei seitykluvulla muuta voinut olla”, Owen sanoo.

Hän oli **Erik Schinegger**. Schinegger oli voittanut naisten syöksylaskun MM-kultaa vuonna 1966. Sitten lääkärit huomasivat, että hänellä oli miehen kromosomirakenne. Owen kantoi Schineggeristä kertovaa lehtileikettä takataskussaan.

”Mulla oli **Christine Jorgensen** takataskussa”, Aalto sanoo. Jorgensen oli 1950-luvulla Yhdysvalloissa ensimmäinen julkisuuden henkilö, joka korjasi sukupuolensa.

Molempia naurattaa. ”Whatever makes you through the day”,¹⁹ Owen sanoo.

”Se oli muistuttamassa, että muutos on mahdollinen”, Aalto sanoo. ”Joskus minäkin sen teen.”

Aalto ja Owen ovat viettäneet nyt jo useita vuosia nykyisissä ruumiissaan.

”Mitä naisellisuus on sinulle?” Owen kysyy Aallolta, joka vähän yllättyy.

”Taivaallista”, hän vastaa ja naurahtaa. ”Jotain omaa. Jotain, jossa tunnen viihtyväni.”

Onko se korkeita korkoja, Owen kysyy. Ei oikeastaan. Ilman ulkoisia merkkejä sukupuolta on yllättävän vaikea kuvata. Samoin sitä, miltä toivottu keho tuntuu. Se on lähinnä negatiivista – sitä, ettei ruumis tunnukaan enää irralliselta.

On helpompi kuvata huojuunusta, joka liittyy muiden seurassa olemiseen.

”Kun piti leikkiä miestä, oli koko ajan jotain salattavaa. Se oli hirvittävä paine”, Aalto sanoo.

Owenille oli helpotus, ettei häntä naisten seurassa tulkittu enää lesboksi vaan mieheksi.

”Se kuulostaa niin pinnalliselta, mutta se on hirveä vaiva silloin, kun se on.”

Aalto koki ennen kiusalliseksi, jos miespuoliset ystävät pyysivät häntä kesämökille saunaan.

Muutama vuosi sitten Aallon nykyinen työporukka vieraili eräässä seurakunnassa. Leirikokouksen emäntä tuli kertomaan naisille saunasta.

”Minä en oikein tohtinut ottaa asiaa puheeksi. Mutta nämä naiset sanoivat, että myöhän mennään saunaan, ja Marja-Sisko tulee mukkaan. Minulla oli vielä leikkaukset tekemättä, mutta he kokivat, että kuulun joukkoon.”

Sekä Aalto että Owen ovat viihtyneet aina paremmin miesten kuin naisten seurassa. Aalto muistelee armeija-aikaisia miesten hupeja kuten pissaamiskilpailuja.

14 Mutta...! 15 Kuin nahkaa 16 Saanko kysyä...

17 Kuri ja järjestys, kaikki jonossa ...

18 Rukoilen puolestasi joka päivä 19 Mikä vain saa selviämään päivästä

”Kaikkea tällaista hölmöä. Minua ällöttivät ne alun pitäen.”

Owen on onnellinen, että ohitti ne vaiheet. Nyt hän toivoo olevansa järkävä, aikuinen mies.

”Joko sä olet fiksu, keski-ikäinen mies tai tuolilainen, joka tulee humalassa lauantai-iltana, tiedäksä, tala nedlåtande om kvinnan”²⁰ Owen sanoo ja matkii humalaisen ölinää. ”Det finns bara dem två.”²¹ Fiksu ja ei-fiksu.”

Toisaalta Owen ei koe asioiden juuri muuttuneen. Kaverille Owen on aina ollut Ooweni, ”no more, no less”²².

”Mä en ole koskaan käyttäytynyt kuin nainen. En koskaan.”

Aalto on huomannut, että naisena hänen on vaikeampi saada kokouksissa puheenvuoroa. Jos saa, häntä ei välttämättä kuunnella.

”Seuraava esittäjä saattaa sanoa samat sanat, ja nämä äijät, kuulijat, sanovat, että tuo oli hyvin sanottu.”

Sukupuolenkorjauksessa ruumis muuttuu. Siihen on totutteleminen.

Owenia ahdistaa hänen oma peilikuvansa. ”Saanks mä kysyä, oletko sinä pysynyt mukana?” hän kysyy Aallolta ja jatkaa:

”Mä meinaan pyörtyä joka kerta, kun mä katon peiliin. Mä en tiedä, kuka hän on.”

Owen ei pidä näkemästään.

”Mul on simmonen kuva, et mä oon niin rumma, et lapset pelkää mua. Ja kyl mä tiedän, et se ei oikeasti pidä paikkaansa, mä oon ihan varmaan normaalin näköinen.”

Aalto kertoo pysyneensä itse hyvin kehonsa muutoksissa mukana.

”Minulla muutokset on ollut ehkä niin pieniä”, Aalto sanoo ja naurahtaa.

Owen sanoo olevansa onnellinen Aallon puolesta. ”Sulla on mennyt niin kuin sen pitäis olla.”

Aalto sanoo, ettei hänkään miehen ruumiissa, solmio kaulassaan, tunnistanut, kuka peilistä katsoo.

”Toi on aika jännä”, Owen sanoo. Hän muistelee, miltä tuntui katsella peilikuvaa, kun eli vielä naisen ruumiissa.

”Mä näin heti silloin peilis, että this is a man.”²³ Mut sit kun minusta tuli a man,²⁴ mä ihmettelin: who the hell is that.”²⁵

Mutta kovinta on kuitenkin ollut kaljuuntuminen. Hiukset alkoivat irrota vuosia hoitojen aloittamisen jälkeen.

Owen kertoo toisinaan katselevansa vanhoja valokuvia. Miltähän niissä oleva ihminen olisi näyttänyt vanhana? Sitä ei voi enää tietää.

Joskus hän miettii, katsovatko vanhat tutut samoja yhteiskuvia ja ajattelevatko he silloista Owenia.

”Kun se ei oo olemas enää.”

Akkiseltaan voisi luulla, että sukupuolenkorjaus aloittaa elämän kokonaan uusiksi: on osa yksi ja osa kaksi. Mutta ei se niin mene, sanovat sekä Aalto että Owen.

”Korjaavat hoidot korjaavat vain tätä meidän vääriä kehoa, tietyissä rajoissa”, Aalto sanoo.

Ihan kaikki kehossakaan ei ole muuttunut.

”Kyllä minulla reservinupseerin komentoääni löytyy edelleenkin”, Aalto kehaisee. Imatran ripikoululaiset vitsailivat Aallon äänen kuuluvan kolmen kilometrin päähän, myrskysäässä.

Owen arvioi olleensa aina ristiriitainen ihminen.

”Jos mä itse saan päättää, niin olen kotona ovi kiinni. Tää pelleily ja show mikä mulla aina on ollut – se on jotain, joka on aina pysynyt mukana. The other side of me on hirveän mörk, dystery, melankolisk, mycket att göra med.”²⁶

Silti Owen sanoo olevansa ”so much nicer person”²⁷ nyt.”

”Vaikka mulla on paha olo nyt, niin en mä ole vihainen, en mä ole katkera.”

**OWEN:
”MÄ MEINAAN
PYÖRTYÄ
JOKA KERTA,
KUN MÄ KATON
PEILIIN. MÄ EN TIEDÄ,
KUKA HÄN ON.”**

Olisiko Aalto erilainen ihminen, jos hän olisi syntynyt naisen kehossa? Entä Owen, jos olisi syntynyt mieheksi? ”Ulkoiset asiat olisi muokanneet sun elämää niin eri tavalla”, Owen sanoo. ”Ei sitä pysyt vastaamaan.”

Periaatteidensa hän uskoisi olevan samoja.

”I would never be unfaithful, I like old people and I like dogs.”²⁸

Aaltokin uskoo, että hänen perusarvonsa voisivat olla samat.

”Jos olisin saanut syntyä naiseksi, fyysisesti naiseksi, niin olisin varmaan halunnut kokea sen äitiyden, josta minulla nyt ei ole kokemusta.”

Owen innostuu:

”Sekin on jännä, että se mikä sulla olisi kaunis, ihana kokemus, oli minulle niin hirvittävä ajatus. Mä olisin voinut oksentaa suoraan lattialle, kun vaan puhuttiin siitä, kun mä olin 20-vuotias”, hän sanoo ja jatkaa:

”Mut tänään kun mä olen mies – there is nothing so beautiful than pregnant woman.”²⁹ Ja nyt mulla ei olisi mitään ongelmaa synnyttää. Eiks oo jännä?”

26 Toinen puoli minusta on hirveän synkkä, raskasmielinen, melankolinen, sen kanssa on paljon tekemistä. 27 paljon mukavampi henkilö
28 En olisi koskaan uskoton, pidän vanhoista ihmisistä ja pidän koirista.
29 ...ei ole mitään niin kaunista kuin raskaana oleva nainen.

Korjatussa kehossa ei ole elimiä, jotka luonnostaan tuottaisivat mies- tai naishormonia. Siksi hormonilääkkeitä pitää syödä koko loppuelämän ajan. Aalto syö lääkkeitä tabletteina, Owenin pitää hieroa päivittäin rintaansa geeliä. Joka ilta kello kahdeksan hänen puhelimestaan kajahtaa muistutuksena **Arja Korisevan** kappale *Hymy vain*. Se on Owenin säveltämä. Myös Owenin kaverit Ruotsissa ovat nyt oppineet kappaleen.

”Hymy vain, vain hymy riittää – sitä ne huutaa kaikki kello kahdeksan, jos mä olen jossain”, Owen sanoo. Aaltoakin naurattaa.

Geeliä varten Owenilla on valkoiset hanskat. Hän on tarkka hygieniasta. Owenin kylpyhuonekin näyttää kuulemma sairaalalta.

”Siellä on tällaiset kaksi, vad heter det, sjukhustvål,³⁰ kaikki siis, ja servetter.”³¹ Sä et saa pyyheliinaa mun vessassa, sun on pakko ottaa niinko...”

”Kertakäyttöinen”, Aalto täydentää.

”Kato mulla on niinko vähän ongelmia”, Owen sanoo hygieniavimmastaan ja nauraa.

”Pahempiakin ongelmia maailmassa on”, Aalto sanoo.

Aallon ja Owenin mukaan tutkijatkaan eivät tarkkaan tiedä, mitä transsukupuolisuus on.

”Sihän on joku kemiallinen juttu aivoissa, joka on mennyt väärin”, Owen sanoo.

Aalto jatkaa:

”Sellainen tietynlainen kytkentä sikiökauden vaiheessa, jossa mielen ja kehon yhteyttä rakennetaan. Normaalityapauksessa naisen mieli ja naisen keho liittyvät toisiinsa, tai miehen mieli ja miehen keho. Mutta joskus tapahtuu tämä väärinkytkentä, ja sitten tulee ongelmia.”

Kummankin mielestä transsukupuolisuus on jotain, joka usein on hyvä korjata. Kun kampurajalka tai karsastus, Aalto vertaa.

Puhe kääntyy homouteen. Owenia ahdisti vuosikymmeniä, kun häntä luultiin lesboksi. Aalto taas oli kiinnostunut naisista, mutta koki olevansa nainen itsekin.

Owenin on vaikea tajuta homoutta. Kaksi miestä ja kaksi naista eivät voi saada lapsia – joten mistä homoudessa on kysymys? Näillä pohdinnoillaan hän on suututtanut monet homot.

”Who the fuck are you to tell me what’s normal”³² hän matkii. ”No, koko maailma on melkein normaali. Sen pitää toimia, det måste fungera.”³³

Aallolle homous ei ole mikään ihmettelyn aihe. ”On suurella riemulla etsitty homogeneitä, mutta eipä ole löydetty.”

Owen innostuu. ”Ja se on jännä, kun it has always existed. As far as we know.”³⁴

20 ...puhua alentuvasti naisesta

21 On vain ne kaksi. 22 ...ei enempää eikä vähempää

23 ...tämä on mies. 24 mies 25 ...kuka helvetti tuo on.

30 ...miksi sitä sanotaan, sairaalasaippuaa 31 pyyhkeitä

32 Mikä hitto sinä olet sanomaan, mikä on normaalia

33 ...sen täytyy toimia. 34 ...sitä on ollut aina. Sikäli kuin tiedämme.

Owenin mielestä transsukupuolisuus vaatisi rutkasti lisää tieteellistä tutkimusta.

"Et mitä se voi olla, ko on aiheuttanut tämän."

Aalto on pohtinut psykologian nousua tieteenä 1800-luvulla.

"Saksalaiset alkoivat määritellä ihmisen mielen terveyttä sen mukaan, mikä on *normal* ja mikä on eriasteisesti sairasta. Sukupuolisuuden suhteen kaikesta siitä, mikä oli ollut suvaittua ja ymmärrettyäkin, tehtiin sairasta. Se on tehnyt karmalan paljon pahaa."

Kuka ei haluaisi olla normaali, Aalto kysyy. Hän sanoo, että normaalius on helppo määritellä, jos puhutaan vain yhdestä ominaisuudesta. Esimerkiksi karies on länsimaissa niin yleinen, että sitä voidaan pitää normaalina.

"Se on jännä juttu, mistä Marja-Sisko nyt puhuu", Owen huomauttaa.

Asia menee mutkikkaaksi, jos ajatellaan aivan kaikkia ihmisen ominaisuuksia, Aalto jatkaa.

"Mie väitän, että mahtaako olla maailmassa yhtään ihmistä, joka olis joka asiassa normaali."

"En minä usko", Owen sanoo. "Aina on jotain. Joku piuha on vinossa."

A violiitossa elävälle ihmiselle sukupuolen korjaus merkitsee myös siviilisäädyn muutosta.

"Minulla on siitä mielenkiintoinen tilanne, että vuonna 1973 saatoin mennä Birgitan kanssa naimisiin, mutta tänä vuonna en pysty", Aalto sanoo.

"Mä voin vihittää teidät", Owen sanoo. "Mä pidän hieno puhe, mä lupaan."

"No niin, se onkin hyvä. Sävellä vielä jotakin siihen", Aalto sanoo.

Owen ei ole koskaan ollut naimisissa.

"Minäkin halusin mennä naimisiin, mutta ei se tuu koskaan tapahtumaan. Mä halusin kans mennä kirkkoon ja lupaa jollekin, että I am gonna stand by your side till the day I die."³⁵

Owen on Aaltoon verrattuna vanhoillinen. Hän ei esimerkiksi sulata ajatusta kolmannesta sukupuolesta. Owenin mielestä aikuinen ihminen on mies tai nainen, *han* tai *hon*.

"Se on mun mielipide. Mä olen hirveän konservatiivi, mä en tiedä, mistä se tulee. Niin paljon, että se oikein häiritsee minua joskus ja todella toiset ihmiset."

Aalto tuntee useita ihmisiä, jotka olisivat mielellä *hen*, kolmatta tai määrittelemätöntä sukupuolta, tai häilyisivät sukupuolten välillä.

"Minä ainakin toivoisin, että siinä on enemmän vaihtoehtoja: 'ei osaa sanoa', 'vaihtelee', tai vaikka prosenttiluku tai 'muu, mikä'."

Sekä Aalto että Owen kannattavat tasa-arvoista avioliittolakia, mutta Owen ei kannata homopareille adoptio-oikeutta. Sen mielipiteen kanssa hän huomaa usein olevansa yksin.

"Mä en tarkoita mitään pahaa, mutta mä en tiedä, miksi mun pitää yrittää olla samaa mieltä kun sinä", Owen sanoo ja nyökkää kohti Aaltoa.

Aalto hymähtää.

Puhe kääntyy uskontoon. "Muistan, että pienenä tyttönä rukoilin illalla hiljaa, että kunpa vain saisin herätä huomenna tyttönä niin, että kaikki näkevät sen", Aalto sanoo.

"Have you ever been angry to your God? And why?"³⁶ Owen kysyy.

"Yes I have",³⁷ Aalto sanoo ja jatkaa englanniksi. Hän viittaa Raamattuun, Jesajan kirjan 45. lukuun. Siellä sanotaan: *Sanooko savi muovaajalleen: "Mitä sinä pystyt tekemään?"*

"Tästä yritin selittää, kun puhuin savesta ja valajasta", Aalto sanoo ja viittaa aikaisempaan keskusteluun. "Miksi teit minusta tällaisen?"

"Precis",³⁸ Owen sanoo. "Minäkin olen monta kertaa kysynyt, että miksi."

Se kysymys vaivaa häntä yhä.

**AALTO:
"JOS JOKU ON
TRANSSUKU-
PUOLINEN,
NIIN SE EI TEE
HÄNESTÄ SEKSUAALI-
HURJASTELIJAA."**

"Därför att jag tror att jag skanna bränna i helvete",³⁹ Owen sanoo. "Mä elän siinä uskossa, että minua rangastetaan joku päivä, että mä tein tämän. Että mä olen sotkenut jotain, mikä mulla ei ollut oikeus. Se on hirveätä, kun mä vanhenen ja tiedän, että pian mä kuolen ja mitä olen tehnyt."

Aalto kertoo itse kamppailleensa asian kanssa aina 1990-luvun lopulle asti.

"Kyllä se oli todella pitkä keskustelu ja välillä ihan ahdistava tilanne. Olen monesti ihmetellyt ihmisiä, jotka sanovat keskusteleavansa Jumalan kanssa ja saavansa saman tien vastauksia."

Owenkin sanoo olevansa "vähän avundsjuk",⁴⁰ jealousy,⁴¹ inte mustasukkainen, vaan kateellinen" ihmisille, jotka saavat Jumalalta vastauksia helposti. Hän mainitsee ruotsalaisen laulajan **Carola Häggkvistin**, joka on iloisesti uskossa.

"Mä en tiedä, mitä Carolalla on mitä mulla ei ole, mutta hänellä on hyvä suhde Jumalan kanssa", Owen sanoo.

Kumpaakin naurattaa.

"Minä olen pyrkinyt saamaan hyvän suhteen, mutta en minä saa vastauksia heti", Aalto aloittaa. Vastausten saaminen kesti vuosikymmeniä.

36 Oletko ikinä ollut vihainen Jumalallesi? Ja miksi?

37 Kyllä olen 38 Täsmälleen 39 Siksi, että ajattelen palavani helvetissä

40 kateellinen 41 kateellinen

"Sitten minä sain jonkinlaisen rauhan, että minä olen on tarkoituksella tehty transsukupuoliseksi, tarkoituksella, jota minä en tiedä."

Hän miettii, mikä se tarkoitus voisi olla.

"Onko se juuri sitä, että minä olen se yllytys-hullu, joka jollain tavalla rohkaisee muita", Aalto sanoo ja hautaa päänsä käsiensä väliin, "palamaan helvetissä."

Se on vitsi. Owenkin nauraa.

Jumala on ollut tärkeä sekä Owenille että Aaltolle, mutta uskon ja transsukupuolisuuden soveltaminen yhteen ei ole ollut helppoa.

"Se tuhosi minun suhteen Jumalaan", Owen sanoo ja katsoo Aaltoon. "Sä sait tukea siitä."

"Minä sain tukea, mutta oli siinä tosiaan sitä vääntöä", Aalto sanoo. Hänelle riitelyt Jumalan kanssa olivat myös turvallisia hetkiä. Se tuntui yhteydeltä, joskin häilyvältä yhteydeltä.

"Mä en koskaan saanut mitään vastauksia", Owen sanoo napakasti. "Mä olen kyllä antanut Jumala tai Jeesus niin monta chanssia puhua minun kans, tai antaa mulle sign."⁴² I gave up.⁴³

"Jospa hän vielä yllättää", Aalto sanoo.

Jo teini-ikäisenä Owen tunsi, että naiseen koskeminen olisi jotenkin väärin.

"Mä sain sen mun idea päähän, ja kuule, Marja-Sisko, se ei lähtenyt pois. Jos minä antaisin naisen koskea minua seksuaalisesti, niin lord, dude!"⁴⁴ Owen sanoo ja läiskäisee itseään.

Owenin kasvatus ei ollut erityisen uskonnollinen. Ei kukaan sanonut, että tyttöihin koskeminen olisi väärin.

"Kyllä se on ollut siellä, että varo, ettet joudu jonnekin. Et kukaan sust ei huoli tai halua."

Owenin ystävät ovat tosin sanoneet Owenille, että nykyään tämä haluaa "enemmän oikeasti".

"Mä olen sen näköinen, että mitä sä vaan teet, niin älä koske muhun. Ja sehän on aika sääli. Kaikki ihmiset tarvii kosketusta."

Seksi onkin asia, johon Owen ei ole koskaan kyennyt. Miehen ruumiissa hän olisi jo vapaa niistä odotuksista, joita hänelle naisen ruumiissa asetettiin. Mutta suhteet eivät kiinnosta häntä.

"Ei ollenkaan, mä lähetän sellaisen signaalin, for sure."⁴⁵

Aalto ymmärtää kokemuksesta, että nämä voivat olla arkoja asioita.

"Ainakin itse koen, että tällaisen ihmisen on hyvin vaikea löytää sellaista ihmistä, joka olisi samalla aaltopituudella niin herkällä elämänalueella kuin seksuaalisuudessa."

Aalto laskee leikillään sormillaan, montako parisuhdetta hänellä on ollut. Pariin se jää. Häntä melkein huvittaa ajatus, että hän olisi kristittynä ja transsukupuolisena harrastanut irtosuhteita.

"Minä olisin ollut varmaan maailman toiseksi huonoin rakastaja, en tiedä, kuka se ensimmäinen olisi ollut", Aalto sanoo.

Tarjoilija saapuu kaatamaan lisää kahvia. Owen tilaa toisen cappuccinon.

Aalto jatkaa seksuaalisuudesta. Transsukupuolisuuteen liittyy Aallon mukaan usein häpeä omasta kehosta tai tunne sen vieraudesta.

”Se on minun luutani ja lihaani, mutta se en ole kuitenkaan minä”, hän kuvaa. Silloin koskeminen vaatii suurta luottamusta.

”Jos siitä yhden lauseen haluaa kirjoittaa, niin minusta se voisi olla se, että se jos joku on transsukupuolinen, niin se ei tee hänestä seksuaalihurjastelijaa.”

Yksi kokemus toistuu illan aikana eri tavoin: transsukupuoliset joutuvat usein puolustautumaan.

”Monella tuntemallani transsukupuolisella on suunnattoman suuri tarve miellyttää muita ihmisiä”, Aalto sanoo.

Owen kertoo, että kouluikäisenä hän vei pussillisen katkarapuja tytölle, joka oli sanonut pitävänsä niistä. Se oli vielä söpöä huomaavaisuutta, mutta noin nelikymppisenä Owen sanoo havahduneensa siihen, että hän oli passannut muita.

Kuin *butler*, hovimestari, tai *slave*, orja.

”Miten mä oon yrittänyt miellyttää ihmiset! Mä oksenta oikein. Mikä säällittävä ihminen mä olen ollu! Ja kaikki sen takia, että kukaan ei oo niinku oikeasti hyväksynyt. Ymmärräks? This is the big picture.”⁴⁶

”Se hyväksyminen piti ostaa”, Aalto sanoo.

”Precis.”⁴⁷ Jollain keinoil se piti ostaa. With money, with fun, with food, with candy, with viina – med någonting var du tvungen att köpa det.”⁴⁸

Helmikuun jälkeen Owenilla on ollut tavallista tyhjempi olo. Silloin hänen 11-vuotias italianvinttikoiransa **Hampus** kuoli.

”Mä en oo surenu ketään niin paljon kuin Mamma Elsa ja mun koiraa.”

Owen kertoo ajaneensa Hampuksen kanssa autolla joka ilta. Koira piti siitä. Etupenkillä ei saanut istua kukaan muu, koska siinä oli Hampuksen kori.

”He was my everything.”⁴⁹ Hän oli mun laps ja vaimo ja kaikki, ja he was so spoilt.⁵⁰ Mä toin sille vettä iltaisin, kun hän makas hänen omas sohvas”, Owen sanoo ja nauraa itselleen.

Koira käskyttää ihmistä, molemmat toteavat. Aallollakin oli Imatralla metsästyskoiria.

”Mutta niitä pitää rakastaa. Mikä muu idea siinä on?” Owen kysyy.

”Ehkä rakkauden ja onnellisuuden perusidea on juuri siinä, että sitä ei voi tavoitella itselle, vaan yritetään järjestää toiselle”, Aalto sanoo. ”Jos vie vettä sille koiralle, tai jotain muuta. Se ideana on minusta ihmisyyden aatelismerkkejä. Että ajatellaan muita ihmisiä. Siitä voi hyvinkin löytä se ilo sitten.”

Owen palaa siihen, että Aallolla on ollut elämänkumppani. Owen on siitä kateellinen.

”Hyvin kateellinen. Se on lopulta kuitenkin se, mikä merkitsee jotain.”

Owen muistuttaa, että Aalto perusti ensin perheen ja kasvatti lapset isoiksi ja teki vasta sitten ratkaisun, jota oli ajatellut koko elämänsä.

”You have sacrificed your own life for the sake of others”,⁵¹ Owen sanoo. ”Sinä olisit voinut jättää sun vaimo ja sanoa: I am so sorry,⁵² mut minä en pysty tekemään lapsia sinun kanssa, mä en pysty tähän elämään.”

Owen nostaa kuvitteellista hattua ja sanoo: ”Kyllä sinä olet minusta hirveän suuri ihminen.”

”Ei se pelkkää minun suuruutta tai jaloutta ollut”, Aalto vastaa. ”Kyllä me tästä puhuttiin lasten ja Birgitan kanssa.

Owen kertoo miettineensä, miten olisi käynyt, jos hän olisi aikoinaan hankkinut perheen.

”Ehkä, jos mulla olisi ollut oma perhe, mitä minä olisin voinut rakastaa... Ehkä silloin olis

**OWEN:
”MITEN
MÄ OON
YRITTÄNYT
MIELLYTTÄÄ
IHMISET! MÄ
OKSENTA OIKEIN.”**

pystynyt korjaan ja jollain taval opetella, että I am worth it.”⁵³

Owen miettii ääneen, onko hän koskaan rakastanut toista ihmistä.

”Mä olen ihaillut, minä olen palvonut – mutta en mä ole koskaan rakastanut ketään. En mä tiedä, mitä se on.”

Voikohan toista rakastaa, jos ei ensin rakasta itseään? Owen pudistaa päätään.

”Se on myös Raamatun vastaus”, Aalto sanoo. Hän viittaa rakkauden kaksoiskäskyyn: rakasta lähimmäistä niin kuin itseäsi.

Kahvikuppien pohjat paistavat. Sukupuolen korjauksen jälkeen elämä on ollut muutakin kuin uuteen totuttelua. Aalto nauttii hiihtämisestä ja suunnistamisesta ihan kuin ennenkin, ja ihmiset pyytävät häntä papiksi tilaisuuksiinsa. Sekä Aalto että Owen lukevat paljon. Owen voi opetella tuntikausia uusia faktoja vaikka avaruudesta. Växjön asunnossa hohkaa aamuöisin sinertävä tietokoneen valo.

”Sitä mä ihmettelen, että miksei me tehty sitä, kun me oltiin nuoret. Miksei silloin jo opeteltu

kaikkea? Mihin meillä oli kaikki niin kiire? Sehän on tosi kiva tietää tosi paljon asioita.”

Muutos ei Owenin mukaan ole ikinä valmis. Viisi vuotta sitten hän oli tyytyväisempi kuin nyt. Mutta nyt hän voi paremmin kuin kymmenen vuotta sitten.

”On miellyttävämpää voida huonosti tässä kehossa kuin aiemmassa.”

Aalto muistelee vierailujaan pappina terveyskeskuksen vuodeosastoilla kuolevien luona.

”Jotkut harvat katuivat sitä, että ne on tehneet hirveitä asioita. Mutta kaikkein tavallisin asia, mitä ne katu, on asiat, jotka on jääneet tekemättä ja elämättä. Mie en halunnut jäädä siihen.”

Jo aiemmin Owen on huomauttanut, etteivät asiat ole mustavalkoisia. Hänellä ei ole perhettä, mutta työkaverit ovat tukeneet häntä. Aallolta taas puuttui työyhteisön tuki.

”Niinku Marja-Sisko sanoi, kaikki kohtalot on erilaisia”, Owen sanoo.

Hetken päästä hän lisää: ”Life’s a bitch, and some day you will marry one.”⁵⁴

”And shit happens”,⁵⁵ Aalto täydentää.

Kello on jo kymmenen illalla. Ravintola Elitessä puheensorina on vaimentunut. ”Olisiko aamenen paikka?” Aalto kysyy. Aalto ojentaa Owenille käyntikorttinsa.

Notaari, pastori, siinä lukee.

”I’m gonna write you a mail”,⁵⁶ Owen sanoo.

”Se oli erittäin mukava tavata sinut.”

”Joo, sama”, Aalto vastaa ja hymyilee.

Owen selaa puhelintaan. ”Kaksi sekuntia”, hän pyytää.

Hän asettaa puhelimen pöydälle. Sieltä alkaa soida iskelmä.

*Väistyä voi yö pimeä tuo /
silloin kuin saavut säteenä luo /
sinun hymysi on sanoinkuvaamaton.*

Se on Cris Owenin säveltämä Arja Korisevan kappale *Hymy vain*, joka soi Owenin puhelimesta joka ilta muistutuksena, että Owenin pitää ottaa mieshormoninsa.

”Se olis kamalaa herää, kun ne olis tehnyt comeback”⁵⁷, Owen sanoo ja tarkoittaa rintojaan. Aalto nauraa.

Ulkona sade on lakannut. Elokuun ilta on pimeä. Uni painaa jo molempia.

”Nyt mennään yökerhoon”, Owen vitsailee.

”Täytyy käydä vaihtamassa vaatteet ensin”, Aalto sanoo.

Owen katselee ravintola Eliten terassia. Hän muistaa istuneensa täällä erään naisen kanssa 1990-luvulla.

”Mä muistan, että mä mietin: ai kun tää olis nyt”, hän sanoo. ”Sehän oli tavallaan kuin deitti, mutta ei kuitenkaan. Sen takia, kun mä olen kuuka mä olen.”

46 Näin se on kokonaiskuvassa. 47 Täsmälleen. 48 Rahalla, hauskanpidolla, ruualla, karkilla, viinalla, jollakin oli pakko ostaa se. 49 Hän oli kaikkeni. 50 ...hän oli niin hemmoteltu.

51 Olet uhrannut elämäsi muiden tähden

52 Olen pahoillani...

53 ...olen sen arvoinen.

54 Elämä on lutka, ja eräänä päivänä menet sen kanssa naimisiin.

55 Ja paskoja asioita tapahtuu

56 Kirjoitan sinulle sähköpostia 57 paluun